

Mýty o waldorfských školách

Radka Evjáková

Po roce 1989 začaly u nás díky četným iniciativám pronikat do veřejného povědomí waldorfské školy coby nová školská alternativa přicházející ze zahraničí. Bohužel se však postupně poměrně silně vžila představa, že waldorfské školy jsou určeny převážně pro děti s postižením, tzn. že se jedná o školy nejspíše speciální.

Mezi waldorfskými školami skutečně existuje speciální škola, a to jedna jediná – v Praze. Všechny ostatní waldorfské školy v České republice (10 základních a 4 střední) lze v tomto smyslu označit za „normální“. Vedle chybného přívlastku speciální získaly waldorfské školy omylem i další: soukromá, náboženská či málo náročná. Je tedy namístě vnést do vnímání waldorfských škol více jasnosti. První české waldorfské školy vznikly již v roce 1990, jedna v Písku – základní škola, jedna v Praze na Malé Straně – speciální škola. Možná právě kvůli skutečnosti, že historie waldorfských škol byla u nás započata speciální školou, došlo k mylnému vnímání waldorfských škol coby škol speciálních. Toto nedopatření je nadále podporováno velkou otevřeností každé waldorfské školy k přijímání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, samozřejmě limitovaně dle možností vyplývajících ze složení konkrétní třídy. Další waldorfské školy začaly být zakládány již v následujícím roce (Ostrava, Příbram), později následovaly školy, event. pouze waldorfské třídy při běžné základní škole (Praha 5, Pardubice, Semily, Brno, Praha 6, Olomouc, Hluboká nad Vltavou).

Skrytá náboženská?

Oproti zahraničním waldorfským školám, působícím jako soukromý subjekt, spadají české waldorfské školy (kromě jedné) do sítě státních škol a jejich zřizovateli jsou obce nebo kraje. Důvod této praxe spočívá ve snaze zajistit dětem rovný přístup ke vzdělávání na školách pracujících podle zásad waldorfské pedagogiky. Avšak občanskému sdružení usilujícímu o založení waldorfské školy v Českých Budějovicích se bohužel nepodařilo prosadit zřízení školy městem, a tak 1. 9. 2008 zahájila svou činnost soukromá waldorfská škola (forma právnické osoby – obecně prospěšná společnost). Aby se ale mohla škola waldorfského typu zrodit, musí nejprve získat mezinárodní statut „waldorfská škola“, který je udělován až po splnění předepsaných podmínek, což v některých případech představuje dlouhodobý, několikaletý proces.

Waldorfskému školství bývá jeho kritiky často vytýkána skrytá náboženská, protože není z jeho vzdělávacího programu přímo patrna.

U církevních škol je jejich náboženský charakter jednoznačný a odpovídá svým zaměřením církvi či jinému náboženskému subjektu, který školu zřídil. (Např. na židovské škole jsou žáci povinně seznamováni s judaismem.) Waldorfské školy obdobně jako ostatní necírkevní školy ponechávají náboženskou (konfesní) výchovu

stranou mimo povinný vzdělávací rámec coby soukromou záležitostí žáka a jeho rodiny. Na rozdíl od běžných škol zaměřených na rozvoj racionální stránky osobnosti však waldorfské školy stránku spirituální neopomíjejí. Již při pouhém vstupu do budovy waldorfské školy zaznamená každý návštěvník povznášející dojem, který v něm vyvolávají uspořádání a výzdoba interiéru. Waldorfské školy sice neuskutečňují výchovu k víře, ale rodiče mající zájem přihlásit své dítě do waldorfské školy musí počítat s tím, že na škole tohoto typu je úcta k náboženské tradici, a to především křesťanské, přítomna a někdy ovlivňuje dění v celé škole. (Např. do harmonogramu waldorfské školy jsou zařazeny oslavy svátků náboženského původu.)

Netrpělivého rodiče neuspokojí

Vzdělávací program waldorfských základních škol se od počátku lišil od programů běžných škol v rozvržení vzdělávacích cílů do jednotlivých ročníků. Jestliže waldorfské školy v nižších ročnících základní školy své žáky záměrně nezatěžují intelektuálními výkony, ale namísto nich je vedou k uměleckým a rukodělným činnostem, pak jejich žáci ve srovnání se stejně starými žáky běžných škol zákonitě vykazují zpoždění v získaných znalostech. Jenže po této fázi „intelektuálního zrání“ žáci waldorfských škol své vrstevníky z běžných škol dohánějí a v leckterých oblastech dokonce předstihují. Netrpělivost některých rodičů vede při neustálém srovnávání svého dítěte navštěvujícího waldorfskou školu s dětmi běžných škol ke zklamání z malé náročnosti a případné rezignaci spojené s přestupem na tradiční školu.

Pedagogické principy uplatňované ve waldorfských školách mohou budit v nezasvěceném laikovi řadu pochybností. Sám jsem při prvním setkání s waldorfskou pedagogikou nechápavě kroutil hlavou nad pletením, kterému se věnovali všichni žáci v nižších třídách. Jenže chce-li si dítě uplést z vlny kočičku, tak musí oka přidávat či ubírat v jiném počtu než u budoucího koníka. A stále musí mít na mysli, že upletený polotovar na závěr sešije a vycpe. Cestou několikerého páraní se žák nakonec dostane ke kýženému výrobku, aniž by vůbec byl řešil, čemu všemu se „obyčejným“ pletením naučí. Když ale potom za pár let hospituje v 8. třídě gymnaziální učitel deskriptivní geometrie, žasne nad vysoce rozvinutou prostorovou představivostí „obyčejného“ osmáka.

Výbava do neklidné doby

O waldorfských školách se někdy tvrdí, že jsou nmoderní a s ohledem na technické vymoženosti, jež současná doba nabízí, též zastaralé. Kromě nejvyšších ročníků je tomu vskutku tak, což však nelze brát jinak než pozitivum. Uspěchanost dnešních dní, neustálé vytváření většího a většího komfortu, snaha o okamžité uspokojování nejrůznějších potřeb a z ní plynoucí neochota čekat se jistě neblaze promítají do duševního zdraví mladé generace. A právě v činnostech prováděných žáky waldorfských škol, prostřednictvím nichž se rozvíjí trpělivost, rozvaha a pokora, můžeme vidět prevenci psychických potíží. Jakými nejrůznějšími způsoby obohatí žáky např. vlastnoruční zasetí obilných zrn, sledování růstu obilí, jeho dozrávání, sklizeň v průběhu prázdnin za účasti a pomoci rodičů a výsledné pečení chleba v dalším školním roce?

Waldorfská pedagogika koncipuje své školy jako dvanáctileté, popř. třináctileté. Česká legislativa bohužel jednotnou waldorfskou školu neumožňuje, a tak existují zvláště základní waldorfské školy a střední waldorfské školy s nabídkou různých studijních oborů. Jedinou výjimku představuje speciální waldorfská škola v Praze zřízená Magistrátem hl. m. Prahy, která je určena žákům s různými stupni a druhy postižení. Tuto školu tvoří desetiletá základní škola a dvouletá střední praktická škola nabízející šest oborů praktické výuky (řezbářství a truhlářství, kovářství, šití, tkaní – zpracování ovčí vlny, keramika, zemědělství a chovatelství). Je chvályhodné, že alespoň handicapovaným dětem je dopřáno nenarušené jednotné výchovy a vzdělávání až k prahu jejich dospělosti.

Jak je patrné, waldorfským školám zatím nebyly v České republice vytvořeny takové podmínky, aby se mohly stát tím, co by si přály – kompletními waldorfskými školami. Současná reforma školství, vyznačující se celostátně jednotnými rámcovými vzdělávacími programy, navíc podstatnou měrou ztížila práci waldorfských škol, které byly donuceny hledat cesty, jak ve sešňorovaných podmínkách nenarušit vlastní pedagogickou koncepci (schválenou v r. 1996 ministerstvem). Velkou předností však nadále zůstává (vyjma situace v Českých Budějovicích) rovnost šancí v přístupu k této vzdělávací alternativě, která – jak potvrzují inspekční zprávy – poskytuje kvalitní vzdělání.

Vedle chybného přívlastku speciální získaly waldorfské školy omylem i další: soukromá, náboženská či málo náročná.

Netrpělivost některých rodičů vede při neustálém srovnávání svého dítěte navštěvujícího waldorfskou školu s dětmi běžných škol ke zklamání z malé náročnosti a případné rezignaci spojené s přestupem.